

**Emilia Nassalska**

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

---

## KOŚCIÓŁ KATOLICKI A BEZPIECZEŃSTWO SPOŁECZNE W POLSCE

---

**Streszczenie:** Artykuł ma na celu odpowiedź na pytanie, czy i w jaki sposób Kościół katolicki, jako jeden z podmiotów polityki społecznej, włącza się w realizację zadań systemu zabezpieczenia społecznego w Polsce. W tym celu autorka omawia aktywność Kościoła katolickiego w obszarze społecznym w teorii i praktyce. Przedstawia najważniejsze zasady nauki Kościoła odnoszące się do działalności społecznej, a także wskazuje zadania podmiotów powołanych do jej realizacji. W dalszym etapie podejmuje próbę analizy działalności prowadzonej przez Kościół, badając inicjatywy społeczne różnych organizacji kościelnych, takich jak Caritas, zgromadzenia zakonne czy parafialne zespoły charytatywne. W podsumowaniu autorka prezentuje próbę oceny znaczenia działalności badanego podmiotu w realizacji polityki wobec ubóstwa jako najważniejszego ryzyka socjalnego systemu zabezpieczenia społecznego.

**Słowa kluczowe:** bezpieczeństwo społeczne, ubóstwo, doktryna i działalność społeczna Kościoła katolickiego, Caritas.

### 1. Wstęp

We wstępie należy wyjaśnić kategorię bezpieczeństwa społecznego na tle bezpieczeństwa socjalnego. Bezpieczeństwo społeczne jest pojęciem szerszym od pojęcia bezpieczeństwa socjalnego i rozumiane jest jako „stan wolności od niedostatku materialnych środków utrzymania i istnienia realnych gwarancji pełnego rozwoju jednostek”<sup>1</sup>. Jest więc zapewnieniem zaspokojenia potrzeb jednostki w sferze socjalno-ekonomicznej oraz psychospołecznej. Uwzględnia nie tylko potrzeby fizjologiczne i bezpieczeństwa w ujęciu A. Masłowa, ale także potrzeby znajdujące się na wyższych poziomach w hierarchii potrzeb, związane z prawem człowieka do rozwoju jednostkowego oraz uczestniczenia w życiu społecznym. Bezpieczeństwo socjalne z kolei to gwarancja ochrony przed niedostatkiem ekonomicznym w sytuacji utraty środków do życia<sup>2</sup>, a więc w wąskim znaczeniu socjalno-ekonomicznym.

---

<sup>1</sup> B. Rysz-Kowalczyk (red.), *Leksykon polityki społecznej* (H: bezpieczeństwo socjalne), Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2002, s. 20.

<sup>2</sup> O. Kowalczyk, *Zagadnienia ogólne zabezpieczenia społecznego*, [w:] O. Kowalczyk, S. Kamiński (red.), *Wymiary polityki społecznej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2009, s. 59.

Można więc przyjąć, iż bezpieczeństwo socjalne stanowi gwarancję zaspokojenia podstawowych potrzeb w ujęciu A. Masłowa.

Wyżej wyjaśnione kategorie najczęściej rozpatrywane są w kontekście systemu zabezpieczenia społecznego, którego celem jest ochrona w sytuacji wystąpienia ryzyka socjalnego, czyli: starości, trwałej lub okresowej niezdolności do pracy, śmierci żywiciela rodziny, choroby, wypadku przy pracy i choroby zawodowej, bezrobocia, macierzyństwa, utraty zdrowia, ubóstwa<sup>3</sup>. Bezpieczeństwo socjalne jest podstawowym celem systemu zabezpieczenia społecznego<sup>4</sup>.

Zabezpieczenie społeczne definiuje się jako „całokształt środków i działań (instytucji) publicznych, za pomocą których społeczeństwo stara się zabezpieczyć swych obywateli przed groźbą niezaspokojenia podstawowych potrzeb społecznie uznawanych za ważne”<sup>5</sup>. Zorganizowanie systemu gwarantującego bezpieczeństwo w sytuacji wystąpienia ryzyka socjalnego jest przede wszystkim zadaniem państwa, co jednocześnie nie wyklucza włączania się innych podmiotów polityki społecznej w jego realizację, dlatego mówi się o „podziale ról” w wypełnianiu zadań zabezpieczenia społecznego<sup>6</sup>.

Do publicznych podmiotów polityki społecznej należy państwo i samorządy terytorialne, do niepublicznych z kolei stowarzyszenia, zrzeszenia, fundacje oraz związki. Wśród związków występują związki wyznaniowe, do których zalicza się Kościół katolicki<sup>7</sup>. Wszystkie wyżej wspomniane podmioty realizują w Polsce cele systemu zabezpieczenia społecznego, jakim jest ochrona w sytuacji ubóstwa i wykluczenia społecznego, zarówno ze środków własnych, jak i publicznych, niemniej jednak włączają się w działania na rzecz wsparcia Polaków w sytuacji niedostatku. Rola Kościoła katolickiego w wypełnianiu zadań zabezpieczenia społecznego będzie przedmiotem prezentowanego artykułu.

Kościół katolicki realizuje misję społeczną poprzez swoje nauczanie i konkretne działania w obszarze życia społecznego, tj. działalność społeczną. Celem pracy jest próba odpowiedzi na pytanie, czy i w jaki sposób Kościół włącza się w realizację celu, jakim jest zagwarantowanie bezpieczeństwa społecznego. Aby uzyskać pełny obraz sytuacji, należy odpowiedzieć na dwa pytania: co i jak Kościół naucza o sprawach społecznych oraz poprzez jakie podmioty realizuje zadania systemu zabezpieczenia społecznego. W podsumowaniu zostanie także podjęta próba oceny potencjalnego znaczenia działalności tego podmiotu w realizacji polityki wobec biedy, przed którą ochrona jest najważniejszym celem systemu zabezpieczenia społecznego.

<sup>3</sup> O. Kowalczyk, wyd. cyt., s. 60.

<sup>4</sup> B. Rysz-Kowalczyk (red.), wyd. cyt., s. 20.

<sup>5</sup> G. Uścińska, *Świadczenia z zabezpieczenia społecznego w regulacjach międzynarodowych i polskich. Studium porównawcze*, IPISS, Warszawa 2005, s. 33.

<sup>6</sup> Tamże, s. 32.

<sup>7</sup> J. Auleytner, *Polska Polityka Społeczna. Ciągłość i zmiany*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP, Warszawa 2004, s. 241.

## 2. Działalność społeczna Kościoła katolickiego

Kościół katolicki, poza działalnością religijną, podejmuje także aktywność w obszarze społecznym. W swoim nauczaniu mówi on o tzw. opcji preferencyjnej na rzecz ubogich, czyli uznaniu prymatu pomocy ubogim w podejmowanej przez Kościół działalności społecznej<sup>8</sup>. Podmiot ten w swojej nauce zwraca uwagę na dwa wymiary pomocy<sup>9</sup>:

- a) pasywną, w postaci świadczeń materialnych i rzeczowych (jałmużna);
- b) aktywizującą, poprzez nauczanie, porady, pomoc psychologiczną oraz duchowością<sup>10</sup>.

W świetle katolicyzmu walka z problemami społecznymi nie ma mieć wyłącznie charakteru doraźnego i polegać na usuwaniu ich skutków, ale na likwidacji przyczyn. Kościół popiera pomoc rozwojową<sup>11</sup>, przez którą rozumie łagodzenie i ograniczanie obszarów biedy przez pracę, a następnie poprzez pomoc w usamodzielnieniu się<sup>12</sup>. Działalność Kościoła i jego organizacji powinna przede wszystkim oddziaływać na świadomość osób dotkniętych problemami społecznymi, ich możliwości podejmowania odpowiedzialności (w tym materialnej) za własne życie, wpływając na zmianę ich zachowania, mentalności i stylu życia<sup>13</sup>.

Rozwój dobroczynnej działalności Kościoła katolickiego w Polsce nastąpił w latach 90.<sup>14</sup> „Celem działalności charytatywnej Kościoła katolickiego jest zmniejszanie i usuwanie [...] wszelkiego niedostatku z życia ludzi potrzebujących oraz udzielanie im pomocy niezbędnej do osiągnięcia niezależności materialnej i odpowiedniego rozwoju osobowego”<sup>15</sup>. Z definicji tej, której autorem jest ks. prof. Wiesław Przygoda, można wysnuć wniosek, iż celem działalności charytatywnej Kościoła jest gwarancja bezpieczeństwa nie tylko w sferze socjalno-ekonomicznej, ale i psychospołecznej człowieka.

Działalność charytatywna Kościoła katolickiego prowadzona jest na szczeblu ogólnościatowym (Papieska Rada „Cor Unum” oraz Caritas Internationalis), ogólnokrajowym (Komisja Charytatywna Konferencji Episkopatu Polski oraz Caritas

<sup>8</sup> Jan Paweł II, *Encyklika papieska „Centesimus Annus”* z 1991, TUM, Wrocław 2000, s. 11.

<sup>9</sup> *Kompendium Nauki Społecznej Kościoła*, Papieska Rada Iustitia et PAX, Wydawnictwo Jedność, Kielce 2005, s. 2447.

<sup>10</sup> Potrzebna jest pomoc dla ubogich w zdobywaniu wiedzy, włączaniu się w sieć społeczną i rozwijaniu właściwych nawyków (Jan Paweł II, *Encyklika papieska „Centesimus...”,* s. 34).

<sup>11</sup> W. Przygoda, *Ubodzy jako przedmiot posługi charytatywnej Kościoła*, [w:] T. Kamiński et al. (red.), *Ubóstwo. Roczniki Naukowe Caritas 1998*, Fundacja Pro Caritare, Warszawa 1998, s. 93.

<sup>12</sup> Sobór Watykański II, *Dekret o apostołstwie świeckich „Apostolican Actuositatem”*, Pallottinum, Poznań 2002, s. 8.

<sup>13</sup> Jan Paweł II, *Encyklika papieska „Sollicitudo Rei Socialis” (S)* z 1987, TUM, Wrocław 1997, s. 38.

<sup>14</sup> E. Leś, *Zarys historii dobroczynności i filantropii w Polsce*, Prószyński i S-ka, Warszawa 2001, s. 115.

<sup>15</sup> W. Przygoda, *Ubodzy...,* s. 107.

Polska), na szczeblu diecezji (Caritas diecezjalne, Rady Kapłańskie i diecezjalne rady duszpasterskie) oraz parafii (parafialne rady duszpasterskie, parafialne zespoły charytatywne, parafialne zespoły Caritas). Działalność społeczną realizują także żeńskie i męskie instytuty życia konsekrowanego oraz organizacje katolickie. Katolickie organizacje pozarządowe angażujące się w działalność charytatywną to m.in. Arcybractwo Miłosierdzia im. ks. Piotra Skargi, Stowarzyszenie Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo, Towarzystwo im. św. Brata Alberta, Bractwo Charytatywne św. Antoniego Padewskiego, ruch „Wiara i Światło”, Stowarzyszenie Rodziców Rodzin Wielodzietnych, Polska Federacja Ruchów Obrony Życia<sup>16</sup> i Polski Związek Kobiet Katolickich<sup>17</sup>. Tabela 1 przedstawia zestawienie najważniejszych celów i zadań podmiotów kościelnych (i tworzonych przy współudziale Kościoła), realizujących zadania w obszarze bezpieczeństwa społecznego w Polsce.

### 2.1. Realizacja zadań systemu zabezpieczenia społecznego przez Kościół katolicki

W tej części pracy zostanie podjęta próba charakterystyki najważniejszych działań Kościoła katolickiego w obszarze społecznym. Obowiązki społeczne na szczeblu ponadnarodowym podmiot ten realizuje poprzez Papieską Radę „Cor Unum” (powołaną w 1971 r.) oraz Caritas Internationalis (działa od 1945 r.)<sup>18</sup>. Z corocznych raportów Papieskiej Rady „Cor Unum” za lata 2000-2009 wynika, iż swoje cele realizuje m.in. przez<sup>19</sup>:

- spotkania z biskupami, zakonnikami, przedstawicielami katolickich organizacji oraz z władzami państwowymi, mającymi na celu promowanie chrześcijańskich wartości i umacnianie więzi z Kościołem (przykładowo w 2001 r. Międzynarodowy Zjazd Dyrektorów Caritas odbył się w Częstochowie);
- organizowanie rekolekcji (kursów formacji zawodowej i duchowej) dla osób angażujących się w działalność organizacji Caritas (m.in. w dniach 2-4 października 2008 r. prezydent Rady uczestniczył w zjeździe Caritas narodowych w Polsce, gdzie wygłosił referat nt. „Ludzkie i duchowe cechy pracowników organizacji charytatywnych”);
- upowszechnianie dokumentów papieskich, w szczególności odnoszących się do miłosierdzia chrześcijańskiego;
- udzielanie wsparcia materialnego krajom dotkniętym katastrofami (trzęsienia ziemi, huragany, powódzie, wojny, pożary, susze, HIV/AIDS, terroryzm, awarie techniczne, np. awarie jądrowe);

<sup>16</sup> Tamże, s. 317-327.

<sup>17</sup> S. Pawlik, *Posługa charytatywna Kościoła*, Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu, Wrocław 2006, s. 184.

<sup>18</sup> M. Marczewski, *Omówienie i recenzje*, [w:] T. Kamiński et al. (red.), wyd. cyt., s. 159.

<sup>19</sup> Pontifical Council Cor Unum for Human and Christian Development, *La carità del Santo Padre nel 2000-2008*, tramite il Pontificio Consiglio Cor Unum, [http://www.vatican.va/roman\\_curia/pontifical\\_councils/corunum/corunum\\_en/attivita\\_en/attivita\\_en.html](http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/corunum/corunum_en/attivita_en/attivita_en.html) (dostęp: 18.05.2010).

- popieranie i koordynowanie inicjatyw organizacji katolickich, służących pomocą ubogim (zwłaszcza w sytuacjach nagłych i katastrofach);
- dofinansowywanie projektów dotyczących integralnego rozwoju człowieka; w ramach tych działań wyodrębniono m.in. dzieci, osoby starsze i kobiety jako szczególne grupy wsparcia;
- opiekę nad „Fundacją Jana Pawła II na rzecz Sahelu” powołaną w celu walki z suszą i pustynnieniem oraz fundacją „Populorum Progressio” udzielającą pomocy najbardziej potrzebującym krajom Ameryki Łacińskiej.

Inną organizacją ponadnarodową wpływającą na organizacje kościelne w Polsce jest Caritas Internationalis, stanowiąca zrzeszenie organizacji charytatywnych Kościoła. Swoje cele realizuje ona poprzez aktywność w 6 programach: „Pokój i zgoda”, „Nagłe wypadki”, „Sprawiedliwość ekonomiczna”, „Zmiany klimatyczne”, „HIV/AIDS” oraz „Kobiety i migracje”<sup>20</sup>. Przykładowe działania tej organizacji to:

- realizacja programów mikrofinansowych, np. w Afryce, przeznaczonych przede wszystkim dla kobiet;
- organizacja kampanii informujących o wpływie zmian klimatycznych na sytuację krajów najuboższych (Konferencja Klimatyczna 7 grudnia 2008 r. w Poznaniu);
- dostarczanie leków, żywności, zapewnienie poradnictwa, wsparcia psychologicznego i pracy osobom zarażonym wirusem HIV lub żyjącym z chorymi;
- porady prawne i pomoc w pokonywaniu barier biurokratycznych, nauka języka i pomoc w znalezieniu zatrudnienia udzielana migrantom<sup>21</sup>.

Analizując działalność organizacji charytatywnych Kościoła katolickiego już *stricto* w Polsce, należy zaznaczyć, iż w naszym kraju jest 15 metropolii, 44 diecezji, 10 114 parafii i ok. 800 „innych ośrodków duszpasterskich”<sup>22</sup>. Na szczeblu kraju od 1990 r. działa Caritas Polska (już nie jako zrzeszenie katolików Caritas, lecz jako podmiot kościelny<sup>23</sup>) oraz Komisja Charytatywna Episkopatu Polski<sup>24</sup>. W latach 90. swoją działalność charytatywno-opiekuńczą wznowiły także zakony i organizacje katolickie (Stowarzyszenie św. Wincentego a Paulo i Akcja Katolicka)<sup>25</sup>. Biskupa w działalności charytatywnej, oprócz Caritas diecezjalnej, powinna wspierać Rada Kapłańska lub Rada Duszpasterska<sup>26</sup>. Na szczeblu parafii działalność dobroczynną

<sup>20</sup> Caritas Internationalis, *Our work*, <http://www.caritas.org/activities/index.html> (dostęp: 18.05.2010).

<sup>21</sup> Caritas Internationalis Annual Report 2008, *One world based on justice and solidarity*, <http://www.caritas.org/includes/pdf/annualreport08en.pdf> (dostęp: 18.05.201), s. 16-22.

<sup>22</sup> Konferencja Episkopatu w Polsce, *Podział administracyjny Kościoła w Polsce*, <http://www.episkopat.pl/?a=kosciol> (dostęp: 19.05.2010).

<sup>23</sup> E. Leś, *Zarys historii dobroczynności i filantropii w Polsce*, Prószyński i S-ka, Warszawa 2001, s. 115.

<sup>24</sup> M. Marczewski, wyd. cyt., s. 159.

<sup>25</sup> E. Leś, wyd. cyt., s. 116.

<sup>26</sup> M. Marczewski, wyd. cyt., s. 160.

**Tabela 1.** Działalność społeczna w Kościele katolickim – najważniejsze podmioty i ich zadania

Podmiot	Najważniejsze cele i zadania w obszarze działalności społecznej
1	2
Papieska Rada „Cor Unum”	Papieski instrument w obszarze działalności humanitarnej, ma charakter nadrzędny wobec charytatywnych organizacji katolickich, współpracuje z Caritas Europa oraz Caritas Polska, przewodniczy jej jeden z kardynałów (obecnie Paul Josef Cordes). Została powołana przez Pawła VI jako wyraz troski Kościoła katolickiego o potrzebujących; jej celem jest wspieranie działalności papieża w dziele pomocy humanitarnej i na rzecz integralnego rozwoju człowieka, nauczanie nt. dobroczynności, ukazywanie dobrych przykładów działań charytatywnych, a także wspieranie organizacji charytatywnych. Rada podejmuje następujące aktywności: kierowanie Orędzia Ojca Świętego na Wielki Post, zachęcanie do refleksji teologicznych nad dobroczynnością wśród osób duchownych, promowanie i wspieranie wolontariatu oraz nadzorowanie i wyznaczanie kierunków działalności Caritas Internationalis.
Komisja Charytatywna Episkopatu Polski	Jedną z Komisji Episkopatu Polski; do jej zadań należy: koordynacja i organizacja pomocy, uwrażliwienie na problem biedy i dbanie o chrześcijański charakter działań charytatywnych podejmowanych w imieniu Kościoła katolickiego w Polsce. Zadania realizowane są m.in. przez opracowywanie i publikowanie instrukcji dotyczących pracy charytatywnej (m.in. projekt obchodów i pomocy formacyjnych na Tydzień Miłosierdzia) oraz popieranie badań naukowych z tego zakresu. Komisja nie prowadzi działalności dobroczynnej.
Rady Kapłańskie	Zespół doradczy w diecezji składający się z kapłanów (tzw. senat biskupi), wspierający pracę duszpasterską biskupa i wszelkie działania na rzecz diecezji (w tym charytatywne).
Diecezjalne i parafialne rady duszpasterskie	Specjalne rady w diecezji lub w parafii (na czele z biskupem diecezjalnym lub proboszczem), w których skład wchodzi duchowni, zakonnicy i ludzie świeccy. Ich zadaniem jest wsparcie działalności apostolskiej Kościoła, m.in. w dziedzinach dobroczynnych i pracy społecznej.
Parafialne Zespoły Charytatywne	Ich celem są działania na rzecz większego zaangażowania mieszkańców parafii w działalność charytatywną, identyfikacja potrzeb i możliwości w zakresie niesienia pomocy w parafii, organizacja akcji dobroczynnych, utrzymywanie i rozwijanie zwyczajów dobroczynnych w obrębie parafii oraz troska o kościelne placówki charytatywne. Przewodniczą im proboszczowie.
Inne podmioty kościelne (zakony męskie i żeńskie, instytuty świeckie)	Wspólnoty życia konsekrowanego. Działalność społeczną realizują poprzez prowadzenie domów dziecka, domów pomocy społecznej, hospicjów, jadłodajni, noclegowni, ośrodków pomocy rodzinie, świetlic dla dzieci ubogich i z rodzin zagrożonych, zespołów charytatywnych, dzieł misyjnych, a także pracę w szpitalach, placówkach opiekuńczo-leczniczych, domach samotnych matek i innych.

Tabela 1, cd.

1	2
<p>Akcja Katolicka (w tym oddziały parafialne i diecezjalne)</p>	<p>Stowarzyszenie katolików świeckich powołane przez Konferencję Episkopatu Polski. W myśl ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej jest organizacją kościelną. Jej celem jest troska o kształtowanie postawy chrześcijańskiej i tworzenie platformy do współpracy osób świeckich z władzami Kościoła. Podejmuje działalność także w obszarze charytatywnym: organizuje dzieła dobroczynne, koordynuje działania na rzecz ubogich rodzin w parafiach (wraz ze Stowarzyszeniem Rodzin Katolickich i Gminnymi Ośrodkami Pomocy Społecznej), tworzy domy samotnej matki oraz organizuje pomoc materialną dla młodzieży uczącej się (np. stypendia).</p>
<p>Caritas Internationalis</p>	<p>Konfederacja katolickich organizacji charytatywnych; zrzesza Caritas 162 krajów należących do 5 regionów (Caritas Afryka, Caritas Azja, Caritas Europa, Caritas Ameryka Łacińska i Karaiby, Afryka Środkowoschodnia i Północna); na jej czele stoi kardynał Oscar Andrés Rodríguez Maradiaga. Jej celem jest wspieranie i reprezentowanie organizacji członkowskich w ich działalności charytatywnej, prowadzenie badań w obszarze biedy i jej przyczyn na świecie we współpracy z innymi międzynarodowymi organizacjami, wspieranie powstawania narodowych Caritas, koordynowanie współpracy pomiędzy organizacjami członkowskimi, wspieranie pracy wszystkich ludzi na rzecz poprawy poziomu życia, zachęcanie i koordynacja organizacji członkowskich w nagłych sytuacjach. W działalności organów Caritas Internationalis może uczestniczyć asystent kościelny mianowany przez Stolicę Apostolską, a lista kandydatów na stanowisko przewodniczącego i sekretarza generalnego Caritas musi być przedstawiana do zatwierdzenia papieżowi.</p>
<p>Caritas Polska</p>	<p>Duszpasterska organizacja charytatywna Konferencji Episkopatu Polski (KEP) sprawuje nadzór nad Caritas Polska, powołuje dyrektora i zatwierdza zastępcę, decyduje o podziale darów materialnych z zagranicy). Członek Caritas Internationalis i Caritas Europa, współpracuje z Papieską Radą „Cor Unum”, koordynuje pracę Caritas diecezjalnych i archidiecezjalnych i reprezentuje je na szczeblu krajowym i międzynarodowym. Jej zadaniem jest zachęcanie do dobroczynności, formacja duchowa duchownych, świeckich (w tym pracowników i wolontariuszy Caritas), organizowanie i prowadzenie szkoleń i kursów, konferencji i seminariów, badania nad biedą i metodami jej minimalizowania, prowadzenie działalności charytatywnej i charytatywno-opiekuńczej, działania na rzecz promocji zatrudnienia i inkluzji społeczno-zawodowej oraz wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży, a także udzielanie pomocy materialnej.</p>
<p>Caritas diecezjalne</p>	<p>Koordynują działalność charytatywną w diecezji i prowadzą różnego rodzaju placówki. Podstawowymi jednostkami organizacyjnymi są: Parafialne Zespoły Caritas, Szkolne i Akademickie Kola Caritas oraz Placówki Specjalistyczne. Koordynują prace charytatywne zgromadzeń zakonnych, stowarzyszeń i fundacji w diecezji. Ich zadaniem jest m.in. kształtowanie postawy miłośnictwa chrześcijańskiego, badanie występujących problemów społecznych i opracowywanie sposobów ich usuwania, świadczenie pomocy charytatywno-opiekuńczej (rodzin, dzieci, młodzieży, samotnych matek, niepełnosprawnych, chorych, seniorów, uzależnionych, bezdomnych, bezrobotnych, ofiar przemocy, więźniów, migrantów</p>

1	<p data-bbox="161 773 180 791" style="text-align: center;">2</p> <p data-bbox="193 182 276 1678">i uchodźców, ofiar klęsk żywiołowych, epidemii i zbrojnych konfliktów), pomoc społeczna, działania na rzecz promocji zatrudnienia, aktywizacji zawodowej i rozwoju przedsiębiorczości, upowszechnianie i ochrona praw kobiet oraz działalność na rzecz równych praw kobiet i mężczyzn. Władzę pełni biskup diecezjalny, działalnością kieruje powołany przez niego dyrektor.</p> <p data-bbox="283 182 392 1678">Wspólnoty ludzi świeckich, zajmujące się szerzeniem idei dobroczynności chrześcijańskiej pod kierunkiem proboszcza danej parafii lub delegata. Do ich zadań należy: przewodniczenie parafialnym działaniom dobroczynnym, analiza potrzeb i możliwości parafii w zakresie pomocy dobroczynnej, organizowanie i świadczenie wsparcia dla potrzebujących. W 2008 r. działały 4844 Parafialne Zespoły Caritas.</p> <p data-bbox="399 182 540 1678">Szkolne i Akademickie Zespoły Caritas (Caritas Akademia)</p>
---	---

Źródło: opracowanie własne na podstawie Caritas Polska, *Pomagamy razem. Raport roczny 2008 Caritas w Polsce*, s. 4-5, 43; Sobór Watykański II, *Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele*, „Christus Dominus”, Pallottinum, Poznań 2002, s. 249; E. Firlit, *Caritas Europa i Eurodiaconia – podstawowe instytucje charytatywne głównych wyznań religijnych w UE*, [w:] E. Firlit (red.), *Instytucje religijne w krajach Unii Europejskiej. Wybrane problemy*, Wydawnictwo SGH w Warszawie, Warszawa 2009, s. 85-86; B. Drożdż, *Postługa charytatywna znakiem ewangelizacyjnej obecności Kościoła*, „Perspectiva. Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne” 2008, R. VII, nr 1(12), s. 62; Caritas Internationalis, *Statutes and Rules. 2006 edition*, [http://www.caritas.org/upload/sta/statutesandrules\\_11.pdf](http://www.caritas.org/upload/sta/statutesandrules_11.pdf) (dostęp: 18.05.2010), art. 1-7 and the protocol „Relations with the Holy See”; Jan Paweł II, List papięski z okazji przyznania «Caritas Internationalis» kościelnej publicznej osobowości prawnej „Podczas Ostatniej Wieczery”, [http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan\\_pawel\\_ii/listy/caritasint\\_16092004.html](http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/listy/caritasint_16092004.html) (dostęp: 18.05.2010); G. Balcerak, *Być dobrym jak chleb*, [http://www.episkopat.pl/?a=slovo\\_show&id=76](http://www.episkopat.pl/?a=slovo_show&id=76) (dostęp: 19.05.2010); Caritas Diecezji Rzeszowskiej, *Szkolne Kola*, [http://www.caritas.rzeszow.pl/index.php?option=com\\_content&view=article&id=81&Itemid=80](http://www.caritas.rzeszow.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=81&Itemid=80) (dostęp: 19.05.2010); Kodeks Prawa Kanonicznego Kan. 495 i 511; Sobór Watykański II, *Dekret o apostolstwie świeckich „Apostolicam Actuositatem”*, Pallottinum, Poznań 2002, s. 396; Caritas Diecezji Świdnickiej, *Statut Parafialnego Zespołu Caritas*, [http://www.swidnica.caritas.pl/html/zespo3y\\_parafialne.html](http://www.swidnica.caritas.pl/html/zespo3y_parafialne.html) (dostęp: 19.05.2010), art. 3; *Statut Akcji Katolickiej w Polsce*, Warszawa 2000, <http://www.ak.org.pl/download/statut2000.pdf> (dostęp: 20.05.2010), art. 1, 9-10; Akcja Katolicka, *Kierunki działania Akcji Katolickiej w Polsce*, <http://www.ak.org.pl/index1.php?id=2> (dostęp: 20.05.2010); Życie zakonne, *Dziela*, [http://zyciezakonne.pl/index.php?option=com\\_content&task=blogcategory&id=46&Itemid=65](http://zyciezakonne.pl/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=46&Itemid=65) (dostęp: 20.05.2010); Życie zakonne, *Praca duszpasterska zakonów męskich w Polsce w roku 2007*, [http://zyciezakonne.pl/index.php?option=com\\_content&task=view&id=539&Itemid=74](http://zyciezakonne.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=539&Itemid=74) (dostęp: 20.05.2010); Nowy Statut Caritas Archidiecezji Wrocławskiej, <http://www.wroclaw.caritas.pl/index.php?p=0&n=2> (dostęp: 21.05.2010); W. Przygoda, *Postługa charytatywna w Kościele w Polsce*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2004, s. 280-285; *Być głosem ubogich. 15 lat Caritas w Polsce*, Fundacja „Pro Caritate”, Warszawa 2006, s. 7.



prowadzi z kolei Parafialna Rada Duszpasterska oraz/lub Parafialny Zespół Charytatywny<sup>27</sup>.

Caritas „należy do największych organizacji społecznych w Polsce pod względem wielkości świadczonej pomocy”<sup>28</sup>. Funkcjonowanie w naszym kraju kościelnych Caritas Polska i Caritas diecezjalnych stało się możliwe na mocy ustawy z 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej<sup>29</sup>. Caritas Polska realizuje swoje zadania poprzez:

- troskę o formację i kształcenie pracowników, wolontariuszy i innych (poprzez organizowanie Tygodni Miłosierdzia i innych form nauczania o obowiązkach wobec potrzebujących);
- organizowanie i prowadzenie placówek charytatywno-opiekuńczych, oświatowych, medycznych, poradnictwa, wydawniczych oraz innych;
- organizowanie grup wolontariatu Caritas;
- prowadzenie akcji promujących i finansujących działalność dobroczynną;
- organizowanie różnych form wypoczynku dla osób starszych, dzieci i młodzieży niepełnosprawnej, polonijnej, z rodzin ubogich, dysfunkcyjnych, wielodzietnych, dla dzieci i młodzieży<sup>30</sup>.

Caritas organizuje pomoc przede wszystkim z myślą o: dzieciach i młodzieży, chorych, osobach starszych, niepełnosprawnych, samotnych matkach, bezrobotnych, ofiarach przemocy, migrantach i uchodźcach, ofiarach klęsk żywiołowych, epidemii i konfliktów bezdomnych, ale także ubogich, bezdomnych i bezrobotnych<sup>31</sup> (zob. tab. 2).

Caritas udziela wsparcia ubogim i bezdomnym w formie pomocy żywnościowej i organizacji wigilii dla ubogich, prowadzenia placówek dla bezdomnych (noclegowni, schronisk dziennego pobytu, łaźni dla bezdomnych i ubogich, punktów wydawania odzieży, jadłodajni dla ubogich)<sup>32</sup>. Podejmuje także działania na rzecz osób pozostających bez pracy, m.in. prowadząc centra integracji społecznej – w 2008 r. 5 Centrów Integracji Społecznej (CIS), 3 Kluby Pracy (KP), 15 Biur Aktywizacji dla Bezrobotnych (BAB)<sup>33</sup>. Organizuje akcje charytatywne, które pomagają finansować jej przedsięwzięcia; należą do nich: Wigilijne Dzieło Pomocy Dzie-

<sup>27</sup> Tamże, s. 161.

<sup>28</sup> E. Leś, wyd. cyt., s. 115.

<sup>29</sup> Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, DzU 1989, nr 29, poz. 154. Od 1950 r. działało w Polsce Zrzeszenie Katolików Świeckich „Caritas”, niebędące kontynuacją wcześniej istniejącej Caritas kościelnej; zob. *Być głosem ubogich. 15 lat Caritas w Polsce*, Fundacja „Pro Caritare”, Warszawa 2006, s. 5-6.

<sup>30</sup> *Nowy Statut ...*, art. 7.

<sup>31</sup> Caritas Polska, *Pomagamy...*, s. 5 i 27.

<sup>32</sup> Tamże, s. 27.

<sup>33</sup> Tamże, s. 17.

**Tabela 2.** Działalność społeczna Caritas według grup wsparcia

Adresaci pomocy	Przykładowe formy pomocy
<p>1</p> <p>Pomoc poszkodowanym w wyniku klęsk naturalnych (powodzie, huragany)</p> <p>Pomoc rodzinom, dzieciom i młodzieży</p>	<p>2</p> <p>Pomoc rzeczowa (żywność, odzież, środki higieniczne), pomoc finansowa, pomoc usługa (zapewnienie schronienia w placówkach Caritas, remonty budynków i budowy domów dla powodzian); pomoc dla poszkodowanych w wyniku huraganu.</p> <p>Prowadzenie poradni rodzinnych i ośrodków wsparcia rodziny, weekendowe spotkania rodzin wielodzietnych zapewniające wsparcie socjalne, psychologiczne, pedagogiczne i inne; przekazanie żywności dla rodzin najbardziej potrzebujących, przygotowanie zimowisk i wakacji dla dzieci z rodzin ubogich, z terenów powodziowych, z rodzin patologicznych i rozbitych; dofinansowanie posiłków w szkołach dla najuboższych (zaopatrywanie dzieci w kubek jogurtu na drugie śniadanie), pomoc dzieciom osieroconym i przebywającym w Domu Dziecka, prowadzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci (świetlic dla dzieci i młodzieży gimnazjalnej, rodzinnych domów dziecka, klubów młodzieżowych i ognisk wychowawczych); przygotowywanie imprez dla dzieci (z okazji dnia dziecka, zabawy mikołajkowej), wsparcie rodziców dzieci uczących się (program „Skrzydła” dla dzieci z rodzin ubogich, rozdysponowywanie wyprawek szkolnych, projekt stypendialny dla zdolnych dzieci z terenów wiejskich i małych miast, prowadzenie burs szkolnych dla studentów z rodzin ubogich wywodzących się z małych miejscowości), działania na rzecz kształtowania właściwych postaw wśród dzieci i młodzieży (postaw abstynenckich i trzeźwościowych Streetwoking, program edukacji ekologicznej i kulturalnej dla dzieci), kształtowanie umiejętności społecznych i kwalifikacji zawodowych ułatwiających poruszanie się po rynku pracy (projekt „Akademia Żaka” dla osób w wieku 18-25 zagrożonych wykluczeniem społecznym, prowadzenie Kawiarenki Młodzieżowej „Volo cafe”, celem której jest aktywizacja zawodowa młodzieży bezrobotnej poprzez wolontariat na rzecz kawiarenki), prowadzenie placówek edukacyjnych (szkół i przedszkoli), prowadzenie katolickiego ośrodka adopcynjo-opiekuńczego, troska o zdrowie dzieci (usługi dentystyczne w ramach programu „Śmieję się śmiało!”).</p>
<p>Pomoc osobom starszym i chorym</p>	<p>Prowadzenie ośrodków wsparcia (klubów seniora, domów dziennego pobytu), organizacja opieki długoterminowej (pielęgniarskiej opieki długoterminowej, zakładów opiekuńczo-leczniczych, długoterminowej opieki domowej, hospicjum domowego), prowadzenie poradni rehabilitacyjnych w stacjach opieki, działania na rzecz integracji i aktywizacji osób starszych (integracja pensjonariuszy z domów dziennego pobytu „Jeden dzień z życia seniora w dwóch aktach”, I Ekumeniczne Spotkania Środowisk Osób Starszych, kurs komputerowy dla seniorów, projekt finansowany z Urzędu Marszałkowskiego „Aktywizacja osób starszych poprzez promocję zdrowego stylu życia – Jesień idzie...”), prowadzenie niepublicznych zakładów opieki zdrowotnej, pomoc rzeczowa dla starszych i chorych (dostarczanie sprzętu: łóżek szpitalnych, wózków inwalidzkich, materacy przeciwdżymnowych) oraz organizacja pomocy sąsiedzkiej lub ze strony innych osób; prowadzenie Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego dla osób upośledzonych</p>

Tabela 2. cd.

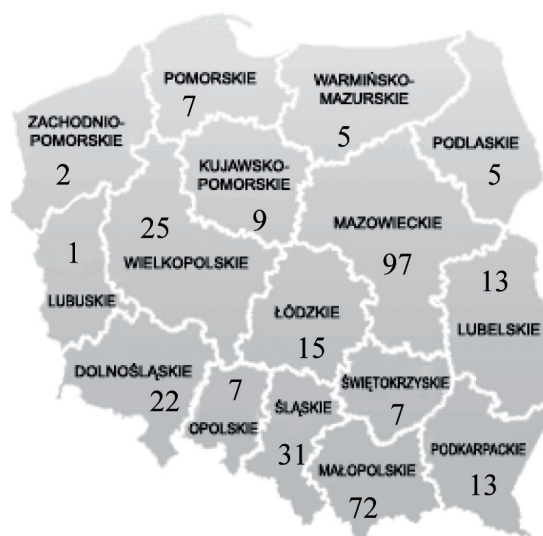
1	2
	umysłowo, opieka medyczna nad osobami starszymi (pomiar poziomu cukru we krwi, ciśnienia tętniczego i inne badania; szczepienie przeciwko grypie).
Pomoc biednym, samotnym i bezdomnym	Organizowanie spotkań i darów świątecznych (przygotowywanie wiecezy wigilijnych i śniadań wielkanocnych oraz świątecznych paczek dla biednych), prowadzenie jadłodziemi dla ubogich, punktów pomocy doraźnej, łaźni i ogrzewalni dla bezdomnych, zapewnijających schronienie, zmianę odzieży, ciepły posiłek i wsparcie w postaci artykułów spożywczych; działania na rzecz aktywizacji zawodowej bezdomnych i zagrożonych bezdomnością mężczyzn (projekt „Szansa na awans, noclegownia dla bezdomnych mężczyzn, przy której działa bezdotykowa myjnia samochodowa i warsztat stolarsko-słusarski), prowadzenie mieszkań treningowych jako przejściowej formy zamieszkania pomiędzy pobytem w schronisku a samodzielny zamieszkaaniem.
Pomoc uzależnionym	Prowadzenie ośrodków dla osób uzależnionych (Katolicki Ośrodek Wychowania i Terapii Uzależnień Metaoia i Katolicki Ośrodek Rehabilitacyjno-Readaptacyjny dla Młodzieży ANASTASIS), prowadzenie punktów konsultacyjno-informacyjnych (w tym o problemach alkoholowych).
Pomoc repatriantom	Prowadzenie domu dla repatriantów (dla polskich rodzin z Kazachstanu).
Pomoc migrantom	Prowadzenie biur informacji dla migrantów i uchodźców (Centrum Pomocy Migrantom i Uchodźcom, Biuro Informacji dla Migrantów i Uchodźców), dary rzeczowe (pościel, kofdry, poduszki, odzież, obuwie, środki higieny osobistej) i usługowe (zapewnienie noclegu), wsparcie integracji migrantów (prowadzenie szkół języka polskiego dla dzieci i innych zajęć edukacyjnych dla dzieci i dorosłych, tj. zajęć komputerowych, wykładów i szkoleń z zakresu kultury polskiej, promocji zdrowia, praw i obowiązków obywatelskich, zasad funkcjonowania na polskim rynku pracy, a także udzielanie pomocy prawnej, socjalnej i psychologicznej w ramach projektu „Preintegracja azylantów oraz integracja cudzoziemców z pobytem tolerowanym i statusem uchodźcy”); dofinansowanie nauki i pomoc rzeczowa dla studentów zagranicznych.
Pomoc zagraniczna	Pomoc dla dzieci z Trzeciego Świata, ofiar trzęsienia ziemi w Turcji, ofiar trzęsienia ziemi w Indiach, trzęsienia ziemi w Azji, powodzi w Czechach; program „Adopcja na odległość”.
Pomoc osobom niepełnosprawnym	Pomoc rzeczowa (sprzęt rehabilitacyjny: aparaty słuchowe, chodziki, rowery rehabilitacyjne i inne), działania na rzecz integracji zawodowej i społecznej (projekt na rzecz integracji osób niepełnosprawnych „Wyjdźmy z domu, bądźmy razem” i reintegracji zawodowej w ramach projektu „Indywidualne ścieżki kariery zawodowej szansa dla osób niepełnosprawnych”, program „Wsparcie osób niepełnosprawnych ruchowo na rynku pracy”, projekty „Ziarno – implementacja metody coachingu w integracji zawodowej osób niepełnosprawnych”, „My też potrafimy się odnaleźć” oraz „ONI na rynku pracy”, wsparcie społeczne dla osób chorych psychicznie oraz z niepełnosprawnością intelektualną i fizyczną „Nie jesteś sam”, tworzenie grup społecznych i takich ośrodków wsparcia jak środowiskowe domy samopomocy, prowadzenie warsztatów terapii zajęciowej i zakładów aktywności zawodowej); działania na rzecz rehabilitacji medycznej (prowadzenie ośrodków opiekuńczo-rehabilitacyjnych), prowadzenie placówek pobytu stałego; punkt informacyjny dla rodzin osób niepełnosprawnych i organizacji zajmujących się poradnictwem dla

1	
	osób niepełnosprawnych o ich prawach i możliwościach uzyskania pomocy, uprawnień pracowników zatrudniających osoby niepełnosprawne i innych (Regionalny Ośrodek Informacji dla Osób Niepełnosprawnych w Siedlcach i Białej Podlaskiej).
Pomoc osobom doświadczającym przemocy	Poradnictwo psychologiczne dla dzieci i młodzieży dotkniętych przemocą (w tym zajęcia korekcyjno-edukacyjne dla dzieci i młodzieży w zakresie radzenia sobie ze stresem, konfliktami i agresją, mające na celu zapobiegać przemocy) oraz prowadzenie centrów interwencji kryzysowej.
Pomoc bezrobotnym	Prowadzenie centrów integracji społecznej, biur aktywizacji bezrobotnych, biura pośrednictwa pracy oraz klubów pracy, realizacja projektów na rzecz aktywizacji zawodowej (m.in. Profesjonalista na rynku pracy, sfinansowany przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej w ramach rządowego programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich).
Pomoc osobom pokrzywdzonym przestępstwem	Poradnictwo w ramach Ośrodka Pomocy Osobom Poszkodowanym Przestępstwem.
Pomoc dla kobiet i dziewcząt	Promocja zdrowia wśród kobiet (badania mamograficzne wykonywane przez Mammobus Caritas Archidiecezji Wrocławskiej), działania na rzecz aktywizacji zawodowej kobiet (zatrudnienie dla pielęgniarek z Polski wraz z nauką języka niemieckiego w ramach projektu „Zatrudnienie polskiego personelu pielęgniarskiego w Bawarii”, realizowanego przez Caritas Archidiecezji Wrocławskiej we współpracy z Caritas Bawarską, oraz projekt „Dla siebie i dla innych – aktywizacja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym”, m.in. dla kobiet powracających na rynek pracy po urloпах macierzyńskich i wychowawczych, osób pozostających bez pracy z uwagi na opiekę nad dziećmi lub osobami zależnymi oraz dla osób bezrobotnych o niskich kwalifikacjach i słabym doświadczeniu zawodowym; realizacja projektu „Nowe Szanse – aktywizacja zawodowa i społeczna kobiet opiekujących się osobą zależną” oraz projektu „Promocja Zawodowa dziewcząt z terenów dawnych PGR”); prowadzenie stacjonarnego domu opieki dla dziewcząt z rodzin patologicznych oraz ośrodków wsparcia dla kobiet (w tym schronisk i noclegowni, domów matki i dziecka jako ośrodków wsparcia dla kobiet z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, ośrodków interwencji kryzysowej dla kobiet i ich dzieci, interwencyjnej placówki opiekuńczo-wychowawczej dla dziewcząt w wieku 11-18 lat i innych); organizacja „Akademia Kobiecości” z okazji Dnia Kobiet (zapewnienie opieki nad dziećmi, spotkanie ze specjalistą od wizażu i makijażu, z doradcą z Ośrodka Aktywizacji Zawodowej i Społecznej, pomoc w rozliczeniach podatkowych, spotkanie kobiet w kawiarence i zorganizowanie akcji charytatywnej na rzecz kobiet), organizacja „Misji Małgorzaty” oferującej wszechstronną pomoc kobietom w trudnej sytuacji życiowej; pomoc pieniężna dla kobiet w trudnej sytuacji materialnej w ramach Diecezjalnego Funduszu Obrony Życia; prowadzenie kursy szkolnej jako placówki opiekuńczo-wychowawczej dla dziewcząt uczących się w szkołach ponadgimnazjalnych.

Źródło: opracowanie własne, na podstawie: *Ogólnopolska Baza Caritas Archidiecezjalnych i Diecezjalnych*, źródło internetowe: <http://www.caritas.pl/kontakty.php> (dostęp: maj 2010 r.).

ciom<sup>34</sup>, „Jałmużna Wielkopostna”, akcja „Mikołaj”, „Pomóż Caritas pomagać”, rozprowadzanie „Panis Caritatis – Chlebów Miłości” (inna nazwa „Wielkanocne Dzieło Caritas”), rozprowadzanie zniczy Caritas czy palm wielkanocnych, sprzedaż koszulek w ramach „Papieskiej Akcji Caritas – Pokolenie JP 2” z myślą o dzieciach z rodzin biednych i zaniedbanych oraz dzieło 1% dla Caritas.

Analizując działalność Kościoła katolickiego, należy także podjąć próbę oceny funkcjonowania zgromadzeń zakonnych w Polsce. Trudno jednoznacznie wskazać zależność między zasięgiem ubóstwa a liczbą zakonów na danym terenie. Z jednej strony, w regionach o najtrudniejszej sytuacji ekonomicznej, czyli województwach: warmińsko-mazurskim, świętokrzyskim, podkarpackim, jest łącznie 25 zakonów, a w śląskim i mazowieckim, o relatywnie najmniejszym poziomie ubóstwa, aż 128 (zob. rys. 1). Jednocześnie w województwie opolskim, gdzie zasięg ubóstwa jest jednym z najniższych w Polsce, jest tylko 7 zgromadzeń zakonnych.



Rys. 1. Zakony w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Ogólnopolska Baza Zakonów, <http://www.zakony.pl> (dostęp: 1.06.2010).

<sup>34</sup> Inne przykłady działalności charytatywnej organizowane dla dzieci to m.in. koncert charytatywny „Uśmiech Dziecka Naszym Szczęściem”, „Orzeł Biały”, „Małe pudełko – wiele radości”, „Dzieci – dzieciom” z myślą o pomocy dzieciom w Archidiecezji Wrocławskiej, Ogólnopolski Festyn Rodzinny Caritas z okazji Dnia Dziecka w Archidiecezji Łódzkiej, akcja „Rodzina rodzinie” w Archidiecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej czy festyn „Bądźmy razem”, z którego dochód jest przeznaczony na pomoc dzieciom chorym i niepełnosprawnym. Caritas organizuje także pomoc żywnościową w ramach Europejskiego Programu Pomocy Żywnościowej (PEAD), Tydzień Miłosierdzia w trosce o formację chrześcijańską, akcję „Pola nadziei” z myślą o chorych, akcję „Szkolne Ołówki” dla dzieci uczącej się, dzieło „Rogale Caritas” z zamiarem niesienia pomocy żywnościowej i organizacji wieczery wigilijnej dla potrzebujących.

Zgromadzenia zakonne prowadzą własną działalność charytatywną albo wspierają działalność parafii czy diecezjalnego Caritas (zob. tab. 3). Prowadzą domy opieki, przedszkola, świetlice, bursy, domy dla matek, domy dla emerytowanych zakonników i zakonnice. Niosą także środowiskową pomoc charytatywną, udzielając pomocy materialnej ubogim i wydając dla nich posiłki. Dodatkowo zajmują się działalnością duszpasterską, prowadząc domy rekolekcyjne (w tym przede wszystkim dla dziewcząt), prowadzą katechizację w szkołach, są organistkami i zakrystiankami, organizują kolonie dla dzieci i pracują w różnych organizacjach kościelnych i pozakościelnych (np. w placówkach pomocy społecznej).

**Tabela 3.** Działalność społeczna zgromadzeń życia zakonnego w Polsce

Zgromadzenie Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia	Prowadzenie domów samotnych matek (w Białej, w Chyliczkach, w Kiekrzu, we Wrocławiu), domów dla dziewcząt, domów opieki, przedszkoli, świetlic, burs, domów rekolekcyjnych.
Zgromadzenie Sióstr Adoraterek Krwi Chrystusa	Prowadzenie burs dla dziewcząt, jadłodajni i świetlic.
Zgromadzenie Sióstr Benedyktynek Misjonarek	Prowadzenie sierocińców, ochronek, domów dziecka, przedszkoli, domów dla dzieci upośledzonych.
Zakon Szpitalny św. Jana Bożego (Bonifratrzy)	Prowadzenie szpitali, poradni ziołolecznictwa, domów pomocy społecznej, stacji opieki środowiskowej, stacji opieki socjalnej, ośrodka interwencji kryzysowej, warsztatów terapii zajęciowej, ośrodka pomocy rodzinie.
Kongregacja Sióstr Miłosierdzia św. Karola Boromeusza	Prowadzenie zakładów opiekuńczo-leczniczych, domów pomocy społecznej, ośrodków wychowawczych, świetlic opiekuńczo-wychowawczych, domów pomocy społecznej dla kobiet nerwowo chorych.
Zgromadzenie Sióstr św. Elżbiety (Elżbietanki)	Prowadzenie ośrodka rehabilitacyjno-wychowawczego, zakładu opiekuńczo-rehabilitacyjnego, przedszkoli, pracowni terapeutycznej, placówki opiekuńczo-wychowawczej dla dziewcząt i chłopców, szkoły specjalnej, ambulatoryjnej opieki nad chorymi, hospicjum, prywatnego domu opieki dla osób starszych, domu pomocy społecznej.
Zgromadzenie Sióstr św. Jadwigi (Jadwiżanki)	Prowadzenie przedszkoli, specjalnego ośrodka wychowawczego, zakładu leczniczo-opiekuńczego dla kobiet.
Zgromadzenie Sióstr Pasterek od Opatrzności Bożej	Prowadzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych dla dziewcząt niedostosowanych społecznie oraz dla kobiet słabych i zagubionych moralnie, prowadzenie przedszkola, udzielanie pomocy samotnym matkom, praca w charakterze pielęgniarki w szpitalu i zakładach opiekuńczo-leczniczych dla kobiet, uczestnictwo w apostołstwie liturgicznym w więzieniach (szczególnie dla kobiet).
Zgromadzenie Sióstr Wspólnej Pracy od Niepokalanej Maryi	Prowadzenie przedszkoli, domów dziecka, domu opieki dla osób chorych i starszych, praca w szpitalach.

Tabela 3, cd.

Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo (szarytki)	Praca w szpitalach, opieka nad dziećmi niepełnosprawnymi i osobami dorosłymi w domach opieki i schroniskach, odwiedzanie ubogich w ich domach, prowadzenie domów dziecka, prowadzenie przedszkoli i ośrodków szkolno-wychowawczych, prowadzenie stołówek, świetlic środowiskowych i burs dla młodzieży.
Zgromadzenie Sióstr Rodziny Betańskiej	Praca w domach na rzecz osób starszych.
Zgromadzenie Sióstr Antonianek od Chrystusa Króla Trzeciego	Prowadzenie domu samotnej matki.
Mniszki Trzeciego Zakonu Regularnego św. Franciszka z Asyżu	Prowadzenie bursy dla dziewcząt.
Zgromadzenie Sióstr Narodzenia Najświętszej Maryi Panny	Prowadzenie przedszkoli, działania na rzecz przygotowania młodzieży do życia w rodzinie.
Zgromadzenie Sióstr Służebniczek Najświętszej Maryi Panny Niepokalanie Poczętej	Prowadzenie domów dziecka, specjalnych ośrodków wychowawczych i świetlic. Praca w szpitalach, przychodniach i domach opieki.
Zgromadzenie Sióstr Urszulanek Serca Jezusa Konającego	Prowadzenie szkół, przedszkoli, świetlic dla dzieci, domu dla studentek, Domu Samotnej Matki w Tarnowie, domów dziecka, domu pomocy społecznej (dla dzieci z upośledzeniem umysłowym i fizycznym), placówek leczniczych (gabinet ginekologiczny, Grota Solno-Jodowa), stołówki dla emerytów i rencistów, kuchni społecznej.
Zgromadzenie Braci Albertynów	Prowadzenie kuchni dla ubogich, noclegowni i przytuliska dla bezdomnych mężczyzn (w okresie zimowym), łaźni dla bezdomnych, mieszkań chronionych dla mężczyzn wychodzących z bezdomności, domu pomocy społecznej dla niepełnosprawnych, domu wspólnotowego dla bezdomnych mężczyzn.
Zgromadzenie Sióstr Albertynek Posługujących Ubogim (Albertynki)	Prowadzenie schroniska dla kobiet, przytuliska dla kobiet bezdomnych i uzależnionych, praca w zakładzie opiekuńczo-leczniczym i domu pomocy społecznej, prowadzenie domu dla bezdomnych mężczyzn, domu opieki dla kobiet, kuchni i stołówki dla bezdomnych, ośrodka interwencji kryzysowej dla matek i ich dzieci, praca w poradni lekarskiej Caritas dla bezdomnych, prowadzenie hospicjum domowego, praca w domu małego dziecka, prowadzenie świetlic dla dzieci z rodzin z problemami, domu pomocy społecznej dla kobiet niepełnosprawnych intelektualnie, prowadzenie zakładu opiekuńczo-leczniczego dla kobiet; praca w ośrodku opiekuńczo-rehabilitacyjnym dla dzieci.
Zgromadzenie Sióstr Świętego Augustyna w Polsce (Augustianki)	Prowadzenie przedszkoli, szkół podstawowych, gimnazjów.
Zgromadzenie Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu (Nazaretanki)	Prowadzenie przedszkoli, szkół podstawowych, gimnazjów, świetlic środowiskowych i socjoterapeutycznych, praca w domach dziecka, w domach samotnej matki oraz w domach matki i dziecka.

Zgromadzenie Panien Ofiarowania Najświętszej Maryi Panny (Prezentki)	Prowadzenie liceów i gimnazjów.
Towarzystwo Świętego Franciszka Salezego (Salezianie)	Prowadzenie szkół, internatów, warsztatów terapii zajęciowej, domu dziecka i innych ośrodków wychowawczych.
Zgromadzenie Córek Matki Bożej Bolesnej (Serafitki)	Prowadzenie domu opieki dla kobiet, świetlic, kuchni ubogich, przedszkola; praca w szpitalach.
Zgromadzenie Sióstr św. Józefa	Prowadzenie ośrodka wychowawczego, przedszkola, świetlicy terapeutycznej, praca w szpitalu, prowadzenie zakładu opiekuńczo-leczniczego dla dzieci.
Zgromadzenie Sióstr Służebniczek Bogarodzicy Dziewicy Niepokalanie Poczętej	Prowadzenie placówki opiekuńczo-wychowawczej (tj. świetlicy i hostelu dla dzieci i młodzieży).
Zgromadzenie Sióstr Służebniczek Najświętszej Maryi Panny Niepokalanie Poczętej	Prowadzenie ochronek dla dzieci, praca w szpitalach i domach opieki.
Zgromadzenia Córek Maryi Niepokalanej	Prowadzenie przedszkola i zakładu opiekuńczo-leczniczego dla kobiet.
Zgromadzenie Córek Najczystsze Serca Najświętszej Maryi Panny	Prowadzenie przedszkoli, integracyjnych domów dziecka, stacji i burs dla dziewcząt.
Zgromadzenie Sióstr Kapucynek Najświętszego Serca Jezusa (kapucynki)	Prowadzenie domu dla dziecka.
Zgromadzenie Sióstr Karmelitanek Dzieciątka Jezus	Prowadzenie przedszkoli, ochronek.
Zgromadzenie Księży Marianów Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny (marianie)	Prowadzenie hospicjum domowego, centrum pomocy rodzinie i osobom uzależnionym.
Zgromadzenie Sióstr Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny	Prowadzenie przedszkoli, szkół, gimnazjów, szkół zawodowych.
Zgromadzenie Sióstr Wynagrodzicielek Najświętszego Oblicza (obliczanki)	Prowadzenie domu dla dziecka dla chłopców specjalnej troski, praca w przedszkolu.
Zgromadzenie Sióstr Małych Misjonarek Miłosierdzia (orionistki)	Praca w domu pielęgnacyjno-opiekuńczym i leczniczo-opiekuńczym, prowadzenie ośrodka wychowawczego dla dziewcząt, domu pomocy społecznej, prowadzenie domu samotnej matki, ośrodka wychowawczego dla chłopców z lekkim upośledzeniem umysłowym, warsztatów terapii zajęciowej, hospicjum.



Tabela 3, cd.

Zgromadzenie Sióstr Misjonarek Apostolstwa Katolickiego (pallotynki)	Prowadzenie przedszkoli, praca w szpitalach, wśród chorych w domach.
Zgromadzenie Sióstr Najświętszego Imienia Jezus pod Opieką Najświętszej Maryi Panny Wspomożenia Wiernych (marylki)	Praca w placówkach oświatowo-wychowawczych, prowadzenie szkoły podstawowej i gimnazjum.
Zgromadzenie Sióstr Służek Najświętszej Maryi Panny Niepokalanej (służki)	Prowadzenie ochronki dla dzieci, przedszkoli, gimnazjów i liceów ogólnokształcących; praca w szpitalach i domach samotnej matki.
Zgromadzenie Sióstr Zmartwychwstania Pana Naszego Jezusa Chrystusa (zmartwychwstanki)	Prowadzenie przedszkoli, szkół podstawowych, gimnazjów, liceów, ośrodka wychowawczego dla dzieci specjalnej troski.
Zgromadzenie Sióstr Maryi Niepokalanej (Marianki)	Prowadzenie bursy dla dziewcząt, świetlicy środowiskowej dla dzieci, przedszkola, Stowarzyszenia na Rzecz Pomocy Dziewczętom i Kobietom (w tym ośrodka rehabilitacyjno-wychowawczego dla kobiet).
Zgromadzenie Sióstr Franciszkanek Rycerstwa Niepokalanej	Prowadzenie ośrodka zdrowia.
Zgromadzenie Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego (sercanki)	Prowadzenie przedszkoli, bursy dla studentek, domu opieki, domu pomocy społecznej, domu samotnej matki.
Zgromadzenie Sióstr Opatrzności Bożej	Prowadzenie ośrodków wychowawczych, domów dla dziewcząt i kobiet specjalnej troski oraz przedszkoli.
Zgromadzenie Sióstr Służebniczek Najświętszej Maryi Panny Niepokalanie Poczętej	Prowadzenie przedszkola dla dzieci, domów dziecka, świetlic, ośrodków wychowawczych; praca w szpitalach.
Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. Karola Boromeusza (boromeuszki)	Prowadzenie zakładów opiekuńczo-leczniczych, specjalnych ośrodków wychowawczych, domów pomocy społecznej przedszkoli i ochronek, burs dla dziewcząt.
Siostry Franciszkanek od Pokuty i Miłości Chrześcijańskiej	Praca w szpitalach, w szkołach i przedszkolach, domach pomocy społecznej i hospicjum, świetlicach dla dzieci i młodzieży.
Zgromadzenie Małych Sióstr Niepokalanego Serca Maryi (honoratki)	Prowadzenie zakładu opiekuńczo-leczniczego, domu opieki i przedszkola.
Zakon Kleryków Regularnych Posługujących Chorym (kamilianie)	Prowadzenie domów pomocy społecznej dla chorych i cierpiących, zakładów opiekuńczo-leczniczych, Centrum Zdrowia Matki Polki, ośrodka readaptacyjno-rehabilitacyjnego, szpitala dla nerwowo chorych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Ogólnopolska Baza Zakonów...*

Kolejnymi podmiotami kościelnymi prowadzącymi działalność charytatywną są proboszczowie i parafialne zespoły charytatywne. Ich celem powinna być mobilizacja parafian do zaangażowania się w działalność charytatywną, regularne rozpoznawanie potrzeb parafian (każdy rejon liczący nie więcej niż 500 osób winien mieć swojego opiekuna rejonowego; dodatkowo odpowiedzialny jest proboszcz i jego pomocnicy) oraz organizowanie i udzielanie pomocy<sup>35</sup>.

Jednym z zadań parafialnego zespołu charytatywnego jest rozpoznawanie potrzeb parafian. W świetle wspomnianych badań z 2001 r. największy odsetek proboszczów zgromadził informacje na temat parafian podczas kolęd, uzyskiwał je od parafialnego zespołu charytatywnego lub z księgi ubogich, bądź udzielał pomocy tylko tym, którzy o nią prosili<sup>36</sup>.

Jak wynika z badań ks. W. Przygody, w opinii proboszczów i osób świeckich Kościół pomaga wszystkim będącym w potrzebie, tzn. każdemu człowiekowi, bez względu na wiek, płeć, status społeczno-ekonomiczny. Jednocześnie proboszczowie zaznaczają, iż najczęstszymi adresatami są rodziny alkoholików, bezrobotni, samotni rodzice, ludzie starzy i dzieci osierocone, chorzy i bezdomni<sup>37</sup>.

Parafialne zespoły charytatywne udzielają pomocy materialnej i duchowej. Najczęstsze jej formy to: dystrybucja świec wigilijnych, organizacja obchodów Tygodnia Miłosierdzia, punktów zbierania i dystrybucji darów rzeczowych, zbiórka darów dla ofiar klęsk żywiołowych i wojen, organizowanie spotkań dla osób chorych i starych, zaangażowanie w akcję „Jałmużna postna” oraz kolonie dla dzieci z rodzin ubogich. Rzadziej w parafiach udzielana jest pomoc w aktywizacji zawodowej, pomoc psychologiczna i duchowa w poradniach oraz opieka w ośrodkach interwencji kryzysowej i przeciwdziałania przemocy w rodzinie<sup>38</sup>.

### 3. Podsumowanie

Kościół realizuje swoją funkcję opiekuńczo-charytatywną przede wszystkim poprzez organizację Caritas oraz żeńskie zgromadzenia zakonne. Mimo że jego działalność społeczna nie ogranicza się tylko do pomocy rzeczowej dla osób dotkniętych problemami społecznymi (pomoc na rzecz aktywizacji bezrobotnych podejmuje Caritas w ramach prowadzonych BABów, KPów czy CISów, łącznie jest ich jednak tylko 23 w skali kraju), to jednak w obszarze ubóstwa nadal przede wszystkim udziela tzw. pomocy pasywnej. Kościół, włączając się w realizację zadań na rzecz bezpieczeństwa socjalnego, stoi zatem na straży zaspokojenia podstawowych potrzeb ubogich w ujęciu A. Masłowa.

Innej pomocy Kościół udziela w sytuacji ryzyka socjalnego, np. utraty zdolności do pracy, choroby czy starości, gdzie w ramach Caritas podejmuje głównie

<sup>35</sup> W. Przygoda, *Posługa...*, s. 301-303.

<sup>36</sup> Tamże, s. 303.

<sup>37</sup> Tamże, s. 254 i 294.

<sup>38</sup> Tamże, s. 304.

działania na rzecz szeroko pojętej reintegracji społecznej. Caritas świadczy pomoc rzeczową, oferuje usługi poradnictwa, programy aktywizacji zawodowej i inkluzji społecznej. Zgromadzenia zakonne podejmują z kolei działalność w obszarze edukacji przedszkolnej i szkolnej oraz służby zdrowia i pomocy społecznej, pracując m.in. w szpitalach, domach opieki czy domach dla matek i dzieci, lub prowadząc je. Siostry zakonne podejmują także pracę socjoterapeutyczną w świetlicach i ośrodkach wychowawczych, a także prowadzą domy rekolekcyjne. Można więc mówić o działaniach na rzecz zagwarantowania bezpieczeństwa społecznego.

Jak twierdzi A. Zoll, „Kościół wypełnia wiele zadań społecznych czy edukacyjnych, wyręczając w ten sposób państwo”<sup>39</sup>. Nie zawsze jednak, jak się wydaje, jego oferta edukacyjna jest skierowana do dzieci i młodzieży z grup szczególnie narażonych na utratę bezpieczeństwa socjalnego, biorąc pod uwagę np. bariery ekonomiczne korzystania z płatnej edukacji w przypadku rodzin ubogich. Przykładowo w Polsce są obecnie organizowane konferencje pt. „Biblia o finansach”, w ramach których poruszane są m.in. następujące problemy: jak tworzyć plan wydatków i budżet domowy, jak unikać popadania w długi i jak z nich wyjść, jak nauczyć się oszczędzać i jak nauczyć dzieci mądrego korzystania z pieniędzy. Nie wydaje się jednak, by konferencje skierowane były do skrajnie ubogich ze względu na jej koszt i sposób rozpowszechniania informacji na jej temat.

Biorąc pod uwagę rolę Kościoła katolickiego w Polsce oraz zasoby materialne i kadrowe, którymi dysponuje, niewłaściwe (w znaczeniu: nieekonomiczne) byłoby pomijanie tego podmiotu w projektowaniu i realizowaniu celów polskiej polityki społecznej wobec ubóstwa i innych problemów społecznych. Aktualnie Kościół nie tylko podejmuje działalność w obszarze ochrony praw ubogich, ale i wpływa na standardy dotyczące walki i przeciwdziałania ubóstwu. Na Jubileuszowej X Konwencji Ruchu przeciw Bezradności Społecznej w ramach Europejskiego Roku Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym 2010 oraz polskich obchodów XXIII Międzynarodowego Dnia Walki z Ubóstwem „Jak przezwyciężyć ubóstwo”, odznakę honorową Rzecznika Praw Obywatelskich „Za Zasługi dla Ochrony Praw Człowieka” otrzymali: Caritas, na ręce księdza Mariana Subocza, siostra Joanna Chmielewska prowadząca wspólnotę Chleb Życia oraz Kamiliańska Misja Pomocy Społecznej, na ręce jej pełnomocnika Adrianny Porowskiej<sup>40</sup>.

Wydaje się, iż Kościół, poprzez swoje organizacje, ma potencjalną możliwość oddziaływania na postawy i młodego pokolenia, i całych rzesz Polaków (w tym także z uboższych warstw społecznych). Może pomóc w upowszechnieniu wśród Polaków aktywnych postaw wobec osobistej odpowiedzialności za poprawę własnego losu oraz wobec żebractwa i jałmużny. Kościół ma także potencjalną możliwość oddziaływania na postawy pracowników socjalnych i innych osób angażujących się

---

<sup>39</sup> A. Zoll, *To są konsekwencje błędów* (rozmawiał M. Preciszewski), [w:] *Kościół w Polsce. Raport*, Dodatek do „Rzeczypospolitej” 9 grudnia 2010 r., s. 8.

<sup>40</sup> Nagrodę otrzymała także Janina Ochojska-Okońska z Polskiej Akcji Humanitarnej.

w działalność charytatywną. Nie można bowiem pominąć faktu, iż dwa razy częściej w działalność społeczną angażują się osoby, które uczestniczą w nabożeństwach kościelnych co najmniej raz w tygodniu niż te, które biorą udział rzadziej lub nie praktykują<sup>41</sup>.

Na rolę Kościoła w zmianie świadomości społecznej na temat ubóstwa oraz uczenia aktywnej pomocy potrzebującym, „a nie pochwały sentymentalnych odruchów” zwraca uwagę S. Golinowska w wywiadzie opublikowanym 6 października 2010 r. w „Gazecie Wyborczej”<sup>42</sup>. M. Jasiukiewicz z kolei pisze: „Cenny element posiadania Kościoła – to jest to coniedzielne, wielomilionowe audytorium w czasie nabożeństw. Nie ma w Polsce innej organizacji społecznej mogącej pod tym względem równać się z Kościołem. Od jakości kadr kościelnych zależy, jak ta możliwość jest wykorzystana – nie ma jednak wątpliwości, że tkwią tu ogromne możliwości oddziaływania na opinię publiczną”<sup>43</sup>. Według M. Środy wystarczy, by Kościół raz w miesiącu wspominał o sprawie, która wymaga rozwiązania, by mógł uzyskać realny wpływ na postawy i zachowania swoich wiernych<sup>44</sup>.

Ważne jest, by Kościół aktualizował bazę działających zespołów charytatywnych i Zespołów Caritas, gdyż – jak wynika z badań autorki – często informacje zawarte na stronach archidiecezji, Caritasu, zgromadzeń zakonnych i parafii są nieaktualne. Dane o działalności Kościoła katolickiego powinny być dostępne dla innych organizacji zaangażowanych w zapewnienie bezpieczeństwa społecznego w Polsce (i tych publicznych, i niepublicznych), tak by można było skierować do nich podopiecznego i tym samym zapewnić bardziej kompleksowe wsparcie. Kościół powinien zatroszczyć się także o formację dla członków parafialnych zespołów charytatywnych, ukazując kierunek nauki społecznej Kościoła wobec m.in. problemu ubóstwa. Wydaje się, że wiele lokalnych parafii nie realizuje podstawowej misji Kościoła lub realizuje ją w sposób odbiegający od standardów wyznaczonych przez jego naukę społeczną.

Dodatkowo należy zastanowić się, czy nie należy dla każdej diecezji, podobnie jak W.E. Ketteler<sup>45</sup> proponował wobec kwestii robotniczej, wyznaczyć spośród duchownych lub świeckich osoby, której zadaniem będzie zainteresowanie się ubóstwem i innymi problemami społecznymi. Wskazane wydaje się uwzględnienie

---

<sup>41</sup> A. Wojtas, *Głodnemu dać jeść, nagiemu odzież, bezdomnemu schronienie*, [w:] *Kościół w Polsce. Raport*, Dodatek do „Rzeczypospolitej” 9 grudnia 2010 r., s. 5.

<sup>42</sup> *Bieda spowszedniała*, wywiad z S. Golinowską (rozmawiała M. Kolińska-Dąbrowska), „Gazeta Wyborcza” 6 października 2010 r., [http://wyborcza.pl/1,76842,8469157,Bieda\\_spowszedniała.html](http://wyborcza.pl/1,76842,8469157,Bieda_spowszedniała.html) (dostęp: 20.12.2010).

<sup>43</sup> M. Jasiukiewicz, *Kościół katolicki w polskim życiu politycznym 1945-1989. Podstawowe uwarunkowania*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 1993, s. 56.

<sup>44</sup> M. Środa, *Jezus był rzecznikiem równości (w wywiadach J. Makowskiego)*, Wydawnictwo W.A.B., Warszawa 2007, s. 219.

<sup>45</sup> W.E. Ketteler, *Nauczanie społeczne. Wybór pism*, Instytut Wydawniczy Pax, Warszawa 2007, s. 165-167.

kwestii społecznej w kształceniu kleru i pracy duszpasterskiej. Ważnym narzędziem, jakim dysponuje Kościół, jest prasa, poprzez którą podmiot ten mógłby upowszechniać informacje o własnych inicjatywach społecznych jako przykład „dobrych praktyk”, a także nauczanie całego Kościoła (nie tylko duchownych, ale i świeckich<sup>46</sup>) o aktywnej polityce społecznej<sup>47</sup>.

## Literatura

- Auleytner J., *Polska Polityka Społeczna. Ciągłość i zmiany*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP, Warszawa 2004.
- Być głosem ubogich. 15 lat Caritas w Polsce, Fundacja „Pro Caritate”, Warszawa 2006.
- Drożdż B., *Posługa charytatywna znakiem ewangelizacyjnej obecności Kościoła*, „Perspectiva. Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne” 2008, R. VII, nr 1(12).
- Firlit E., *Caritas Europa i Eurodiaconia – podstawowe instytucje charytatywne głównych wyznań religijnych w UE*, [w:] E. Firlit (red.), *Instytucje religijne w krajach Unii Europejskiej. Wybrane problemy*, Wydawnictwo SGH, Warszawa 2009.
- Jasiukiewicz M., *Kościół katolicki w polskim życiu politycznym 1945-1989. Podstawowe uwarunkowania*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 1993.
- Ketteler W.E., *Nauczanie społeczne. Wybór pism*, Instytut Wydawniczy Pax, Warszawa 2007.
- Kompendium Nauki Społecznej Kościoła (KNSK)*, Papieska Rada Iustitia et Pax, Wydawnictwo Jedność, Kielce 2005.
- Kowalczyk O., *Zagadnienia ogólne zabezpieczenia społecznego*, [w:] O. Kowalczyk, S. Kamiński (red.), *Wymiary polityki społecznej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2009.
- Leś E., *Zarys historii dobroczynności i filantropii w Polsce*, Prószyński i S-ka, Warszawa 2001.
- Marczewski M., *Omówienie i recenzje*, [w:] T. Kamiński et al. (red.), *Ubóstwo. Roczniki Naukowe Caritas 1998*, Fundacja Pro Caritate, Warszawa 1998.
- Pawlik S., *Posługa charytatywna Kościoła*, Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu, Wrocław 2006.
- Przygoda W., *Posługa charytatywna w Kościele w Polsce*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2004.
- Przygoda W., *Ubódzy jako przedmiot posługi charytatywnej Kościoła*, [w:] T. Kamiński et al. (red.), *Ubóstwo. Roczniki Naukowe Caritas 1998*, Fundacja Pro Caritate, Warszawa 1998.
- Rysz-Kowalczyk B. (red.), *Leksykon polityki społecznej* (H: bezpieczeństwo socjalne), Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2002.
- Środa M., *Jezus był rzecznikiem równości (w wywiadach J. Makowskiego)*, Wydawnictwo W.A.B., Warszawa 2007.
- Uścińska G., *Świadczenia z zabezpieczenia społecznego w regulacjach międzynarodowych i polskich. Studium porównawcze*, IPISS, Warszawa 2005.
- Wojtas A., *Głodnemu dać jeść, nagiemu odzież, bezdomnemu schronienie*, [w:] *Kościół w Polsce. Raport*, Dodatek do „Rzeczypospolitej” 9 grudnia 2010 r.
- Zoll A., *To są konsekwencje błędów* (rozmawiał M. Przeciszewski), [w:] *Kościół w Polsce. Raport*, dodatek do „Rzeczypospolitej” 9 grudnia 2010 r.

<sup>46</sup> Analogicznie do państwa Kościół katolicki to hierarchia (papież, Kolegium Biskupów, prezbiterzy oraz diakoni) i ludzie świeccy (istnieje także trzecia kategoria: wyznawcy, którzy należą do jednej i drugiej kategorii) (na podstawie: *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Wyd. Pallottinum, Poznań 2002, 873 i 886).

<sup>47</sup> W.E. Ketteler, wyd. cyt., s. 165-167.

## Inne dokumenty i źródła internetowe

- Akcja Katolicka, *Kierunki działania Akcji Katolickiej w Polsce*, <http://www.ak.org.pl/index1.php?id=2> (dostęp: 20.05.2010).
- Balcerek G., *Być dobrym jak chleb*, [http://www.episkopat.pl/?a=slovo\\_show&id=76](http://www.episkopat.pl/?a=slovo_show&id=76) (dostęp: 19.05.2010).
- Bieda spowszedniała*, wywiad z S. Golinowską (rozmawiała M. Kolińska-Dąbrowska), „Gazeta Wyborcza” 6 października 2010 r., [http://wyborcza.pl/1,76842,8469157,Bieda\\_spowszedniała.html](http://wyborcza.pl/1,76842,8469157,Bieda_spowszedniała.html) (dostęp: 20.12.2010).
- Caritas Internationalis Annual Report 2008, *One world based on justice and solidarity*, <http://www.caritas.org/includes/pdf/annualreport08en.pdf> (dostęp: 18.05.2010).
- Caritas Internationalis, *Our work*, <http://www.caritas.org/activities/index.html> (dostęp: 18.05.2010).
- Caritas Internationalis, *Statutes and Rules. 2006 edition*, [http://www.caritas.org/upload/sta/statutesandrules\\_11.pdf](http://www.caritas.org/upload/sta/statutesandrules_11.pdf) (dostęp: 18.05.2010).
- Caritas Diecezji Rzeszowskiej, *Szkolne Kola*, [http://www.caritas.rzeszow.pl/index.php?option=com\\_content&view=article&id=81&Itemid=80](http://www.caritas.rzeszow.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=81&Itemid=80) (dostęp: 19.05.2010).
- Caritas Diecezji Świdnickiej, *Statut Parafialnego Zespołu Caritas*, [http://www.swidnica.caritas.pl/html/zespo3y\\_parafialne\\_.html](http://www.swidnica.caritas.pl/html/zespo3y_parafialne_.html) (dostęp: 19.05.2010).
- Caritas Polska, *Pomagamy razem. Raport roczny 2008 Caritas w Polsce*, <http://www.kromkachleba.caritas.pl/raport.pdf>.
- Jan Paweł II, Encyklika papieska „*Centesimus Annus*” z 1991, TUM, Wrocław 2000.
- Jan Paweł II, Encyklika papieska „*Sollicitudo Rei Socialis*” z 1987, TUM, Wrocław 1997.
- Jan Paweł II, List papieski z okazji przyznania «Caritas Internationalis» kościelnej publicznej osobowości prawnej „Podczas Ostatniej Wieczerzy”, [http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan\\_pawel\\_ii/listy/caritasint\\_16092004.html](http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/listy/caritasint_16092004.html) (dostęp: 18.05.2010).
- Katechizm Kościoła Katolickiego*, Wydawnictwo Pallottinum, Poznań 2002.
- Kodeks Prawa Kanonicznego Kan. 495 i 511, <http://www.archidiecezja.lodz.pl/prawo>.
- Konferencja Episkopatu w Polsce, *Podział administracyjny Kościoła w Polsce*, <http://www.episkopat.pl/?a=kosciol> (dostęp: 19.05.2010).
- Leon XIII, Encyklika papieska „*Rerum Novarum*” (RN) z 1891, TUM, Wrocław 1996.
- Magazyn Internetowy Katolickiej Agencji Informacyjnej (KAI), *Polski Związek Kobiet Katolickich*, <http://ekai.pl/wspolnoty/polski-zwiazek-kobiet-polskich> (dostęp: 31.05.2010).
- Nowy Statut Caritas Archidiecezji Wrocławskiej, <http://www.wroclaw.caritas.pl/index.php?p=0&m=2> (dostęp: 21.05.2010).
- Ogólnopolska Baza Caritas Archidiecezjalnych i Diecezjalnych*, <http://www.caritas.pl/kontakty.php> (dostęp: maj 2010 r.).
- Ogólnopolska Baza Zakonów*, <http://www.zakony.pl> (dostęp: 1.06.2010).
- Pontifical Council Cor Unum for Human and Christian Development, *La carità del Santo Padre nel 2000-2008*, tramite il Pontificio Consiglio Cor Unum, [http://www.vatican.va/roman\\_curia/pontifical\\_councils/corunum/corunum\\_en/attivita\\_en/attivita\\_en.html](http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/corunum/corunum_en/attivita_en/attivita_en.html) (dostęp: 18.05.2010).
- Sobór Watykański II, *Dekret o apostołstwie świeckich „Apostolicam Actuositatem”*, Pallottinum, Poznań 2002.
- Sobór Watykański II, *Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele „Christus Dominus”*, Pallottinum, Poznań 2002.
- Statut Akcji Katolickiej w Polsce*, Warszawa 2000, <http://www.ak.org.pl/download/statut2000.pdf> (dostęp: 20.05.2010).
- Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, DzU 1989, nr 29 poz. 154.

Życie zakonne, *Dziela*, [http://zyciezakonne.pl//index.php?option=com\\_content&task=blogcategory&id=46&Itemid=65](http://zyciezakonne.pl//index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=46&Itemid=65) (dostęp: 20.05.2010).

Życie zakonne, *Praca duszpasterska zakonów męskich w Polsce w roku 2007*, [http://zyciezakonne.pl/index.php?option=com\\_content&task=view&id=539&Itemid=74](http://zyciezakonne.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=539&Itemid=74) (dostęp: 20.05.2010).

## CATHOLIC CHURCH AND SOCIAL SECURITY IN POLAND

**Summary:** The article is intended to answer the question whether and how Catholic Church, as one of the bodies of social policy, is involved in the tasks of social security system in Poland. To get the answer the authoress presents the social activity of Catholic Church in theory and in practice. She attempts to present the main direction of catholic teaching referred to the social activity and points out the tasks of the bodies appointed to implement it. Afterwards the authoress attempts to analyze the activity of the Church in the social field by presenting examples of actions of Caritas, religious congregations and parish charitable organizations. In the conclusion she evaluates the significance of Catholic Church in the implementation of policy towards poverty as the most important social risk in the social security system.

**Key words:** social security, poverty, catholic teaching, social activity of Catholic Church, Caritas.